

RECENZE

KONCEPCE PRÁVA JAKO SYSTÉMU

Mgr. Jan Svoboda

Pavel Ondřejek

Praha, Wolters Kluwer, 2020, 272 s., ISBN 978-80-7598-567-5

Autorem recenzované knihy je doc. JUDr. Pavel Ondřejek, Ph.D., z Právnické fakulty Univerzity Karlovy, který se dlouhodobě věnuje zejména otázkám v oblasti teorie práva. Je autorem či spoluautorem řady publikací zaměřených zejména na teorii základních práv, proměn veřejného práva a aplikaci principu proporcionality.¹ Recenzovaná publikace tak svým tématem zapadá do autorovy expertízy (byť dané téma takto komplexně zpracovává poprvé) a o to větší lze mít očekávání co do její kvality.

Positivní vyjádření recenzentů (tedy JUDr. Eduarda Bárány, DrSc., z Ústavu štátu a práva Slovenskej akadémie vied, doc. JUDr. PhDr. Pavla Maršálka, Ph.D., z právnické fakulty Univerzity Karlovy a prof. JUDr. PhDr. Miloše Večeři, CSc., jenž je vedoucím katedry právní teorie Právnické fakulty Masarykovy univerzity), která jsou uvedena na zadní straně obálky dané monografie, čtenářovo očekávání ještě posilují. Hned na úvod recenze lze konstatovat, že čtenář po přečtení knihy nebude zklamán.

Knihá má, kromě úvodu a závěru, sedm kapitol (přičemž každá z nich je rozdělena na podkapitoly a nezřídka i na další dílčí úseky). Autor vhodně postupuje od historického vhledu na právo jako systém, kterému je věnována první kapitola, přes vybrané systémové přístupy ve 20. století ve druhé kapitole až po dílčí, méně obecná témata rozebíraná v kapitolách tři až sedm. Tyto kapitoly lze, a autor tuto snahu sám deklaruje, rozdělit do tří po sobě jdoucích celků: historického, analytického a aplikačního.² Jedná se o jeden ze standardních a osvědčených postupů psaní právních monografií.

¹ S. IX recenzované knihy

² Srov. s. 9 recenzované knihy.

V první kapitole se tak můžeme setkat např. s modelem systému dle Wilhelma Leibnize³ nebo s rekapitulací přístupů k právu, které zastávali Otto von Gierke nebo Friedrich Carl von Savigny. Druhá kapitola v rámci vybraných systémových přístupů k právu pojednává především o pracích Hanse Kelsena, H. L. A. Harta, Niklase Luhmanna, Güntera Teubnera nebo Oty Weinbergera. Ondřejek výše uvedené přístupy prezentuje stručným způsobem a přidává k nim i vlastní komentář nebo nabízí jejich vzájemné srovnání.⁴

Třetí kapitola se věnuje otázce, zda je právo uzavřený nebo otevřený systém. Lze z ní přitom vyzdvihnout podkapitolu uvádějící střet práva a politiky v judikatuře českého Ústavního soudu, a to hlavně pro autorovu práci s konkrétními případy.⁵ Tato podkapitola je zaměřena zejména na úpravu voleb a legislativní tvorbu práva⁶ a je v ní nejdříve rozebrán náleze Ústavního soudu⁷ vydaný na základě stížnosti Občanské demokratické strany v Praze 5.⁸ Na něm autor ukazuje, jak požadavky demokracie a vnitřní procesy politické strany mohou vytvořit právní omezení pro prosazování moci v politické straně.⁹ Ondřejek následně prezentuje několik dalších nálezů, na základě kterých činí závěr o tom, „že *jakkoli právo zůstává responzivní k proměnám svého okolí, z normativního hlediska nedošlo k otevření se práva vůči politice, a tedy k přímému pronikání politických pravidel do práva*“.¹⁰ Dále uzavírá, s odkazem na Michela Van de Kerchove, že je nutné, aby byla mimo jiné zachována rovnováha mezi rigiditou a dynamikou, ale i otevřeností a uzavřeností práva.¹¹

Čtvrtá kapitola je věnována prvkům právního systému a inkorporačnímu problému. Tento problém je popsán s ohledem na přístupy Josepha Raze, Matther Kramera a Roberta Alexyho. Autor v ní mimo jiné prezentuje svůj názor, že namísto inkorporování mimoprávních prvků do práva je vhodnější hovořit o jejich transformaci.

---

³ S. 23-27 recenzované knihy

⁴ Srov. např. s. 61.

⁵ Viz s. 97-103 recenzované knihy.

⁶ S. 89 recenzované knihy

⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 27. prosince 2011, sp. zn. II. ÚS 1969/10

⁸ S. 98-100 recenzované knihy

⁹ S. 100 recenzované knihy

¹⁰ S. 103 recenzované knihy

¹¹ S. 125 recenzované knihy

Čtenář může ocenit např. úvahy o určení toho, kdy a jakým způsobem do sebe právo mimoprávní prvky zahrnuje.¹²

Pátá kapitola se věnuje otázkám členění práva a metodám právní regulace a je v ní rozebírána i vnitřní struktura práva. Ocenit v ní lze zejména otevřený popis skutečnosti, že pro třídění práva hrají významnou roli nejen objektivní faktory, ale i ty subjektivní, které vyházejí např. z preferencí právních vědců.¹³

Šestá kapitola je věnována strukturálnímu přístupu k účinkům základních práv na právní jednání v soukromém právu a sedmá pak právnímu pluralismu a normativní otevřenosti vnitrostátního práva. Obě tyto kapitoly představují popis praktických problémů systematiky práva.

Jednotlivé kapitoly na sebe logicky navazují a kromě již nastíněného postupu od části historické, přes analytickou až po aplikační, je možné říci, že je veskrze naplněn i postup od obecného ke konkrétnímu.

V knize však nenajdeme specifickou část, které by k právu přistupovala jako k informačnímu systému, např. za využití poznatků Norberta Weinerja popsanych především v knize „Cybernetics: On the Control and Communication in the Animal and the Machine.”¹⁴ Byť se nejedná o právní publikaci, sám autor recenzované knihy si je vědom toho, že na kybernetiku je v teoriích týkajících se sociálních systémů odkazováno.¹⁵ Odkazy na kybernetiku navíc v české právní vědě můžeme nalézt už delší dobu.¹⁶ Lze tedy uzavřít, že ucelenosti recenzované publikace by tento druh pojednání určitě prospěl. Čtenáře by také mohl zajímat autorův názor na snahu systematizovat určitá právní témata nebo na kritiku tohoto, kterou např. prezentoval Frank Hoover Easterbrook v roce 1996. Stejně tak by bylo zajímavé reflektovat teorie, které pro regulaci kromě samotných právních norem používají i architekturu či technologie, a jejich vliv na systematiku práva. Příkladem může být publikace, kterou napsal Lawrence Lessig – Code v2.¹⁷ Jinak recenzovaná kniha bezesporu dostává očekávání vyplývající z jejího názvu.

¹² Viz např. s. 157-158.

¹³ S. 175 recenzované knihy

¹⁴ WEINER, Norbert. *Cybernetics: On the Control and Communication in the Animal and the Machine*. Cambridge: MIT Press, 1961.

¹⁵ Viz s. 62 recenzované knihy.

¹⁶ Srov. POLČÁK, Radim. *Internet a proměny práva*. Praha: Auditorium, 2012. 2. kapitola.

¹⁷ LESSIG, Lawrence. *Code v2*. New York: Basic Books: 2006.

Jednotlivé kapitoly obsahují úvod i shrnutí, což značně přispívá srozumitelnosti celé knihy. Autor je nicméně trochu nekonzistentní v tom, kdy úvod „přiznává“ jako samostatnou podkapitolu, jak činí v kapitole tři až pět, a kdy jej „schovává“ do prvních stran jednotlivé kapitoly v rámci samotného výkladu. Ucelené shrnutí neobsahuje jedna kapitola a to kapitola druhá. Tyto skutečnosti, spočívající jen v dílčí nekonzistentnosti, ale bezesporu neubírají na přehlednosti knihy.

Knihy je psána čtivým a srozumitelným způsobem a po jazykové stránce je na velmi dobré úrovni.

Seznam použité literatury i citované judikatury odpovídá standardu obdobných monografií a v Ondřejkově knize můžeme v poznámce pod čarou nalézt i některé ne příliš často citované publikace.

Asi každý právník se někdy v menší, či větší míře setkal s názorem o důležitosti praxe a naopak nedůležitosti teorie. Důležitost praxe určitě nelze opomíjet, protože věnovat se právní vědě bez toho, aby tato věda byla v praxi využitelná, bezpochyby postrádá smysl. Nesmíme ale zapomínat na to, že bez vědy připravující „půdu“ pro praxi, můžeme často sklouzávat k tomu, že je praxe jednoduše rozporná s pravidly tak, jak vyplývají ze systému práva jako celku. Zatímco, byť třeba arogantní, přehlížení praxe ze strany právní vědy, se kterým se občas můžeme rovněž setkat, vede nanejvýš ke zbytečnosti dílčí vědecké práce, přehlížení právní vědy ze strany praxe může nezřídka způsobit chyby v aplikaci práva. Proto je třeba vyzdvihnout každou odbornou knihu, která se věnuje komplexním právním otázkám na teoretické bázi. Právě tyto publikace totiž právníkům často pomáhají, i když třeba jen zprostředkovaně, vyřešit ty opravdu složité praktické problémy. Recenzovaná kniha tak na trhu bezesporu má své místo a její přečtení lze doporučit každému právníkovi bez ohledu na to, na jaké právní odvětví se zaměřuje.

Mgr. Jan Svoboda

Doktorand na Ústavu práva a technologií Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Právník v mezinárodní advokátní kanceláři PricewaterhouseCoopers Legal.

Email: jan.svoboda@mail.muni.cz